

Kristianstads
kommun

Egenkontroll av råvatten

Alma Djokovic
Miljöingenjör
Tekniska förvaltningen
VA-avdelningen
Grundvattenrådet
2021-10-08

Råvattenkvalitet

- Grundvatten har ofta en stabil kvalitet och är ofta tillfredställande både mikrobiologiskt och kemiskt. (skillnad från ytvatten).
- Beroende på berggrund kan sammansättningen i grundvatten varierar.
- Hög alkanitet och hårdhet kan förekomma i kalkrikt berg.
- Gränsvärde för vissa oorganiska ämnen kan överskridas i grundvatten (fluorid, radon, uran).
- Förekomst av höga halter järn i manganingen hälsomässig fara, däremot kan det skapa tekniska och estetiska problem.

Föroreningar i råvatten/grundvatten

- Grundvatten är känsligt för föroreningar på så sätt att de tenderar att bli kvar längre i grundvatten jämfört med ytvatten eftersom omsättningen av vatten i marken är långsammare än för ytvatten.
- Grundvatten kan förorenas genom industriell verksamhet eller jordbruk även om markets egna reningsprocesser är effektiva.
- Organiska föroreningar som oljeprodukter och/ eller klorerade kolväte samt bekämpningsmedel rester kan förekomma i grundvatten.

Kontrollprogram för regelbundna undersökningar

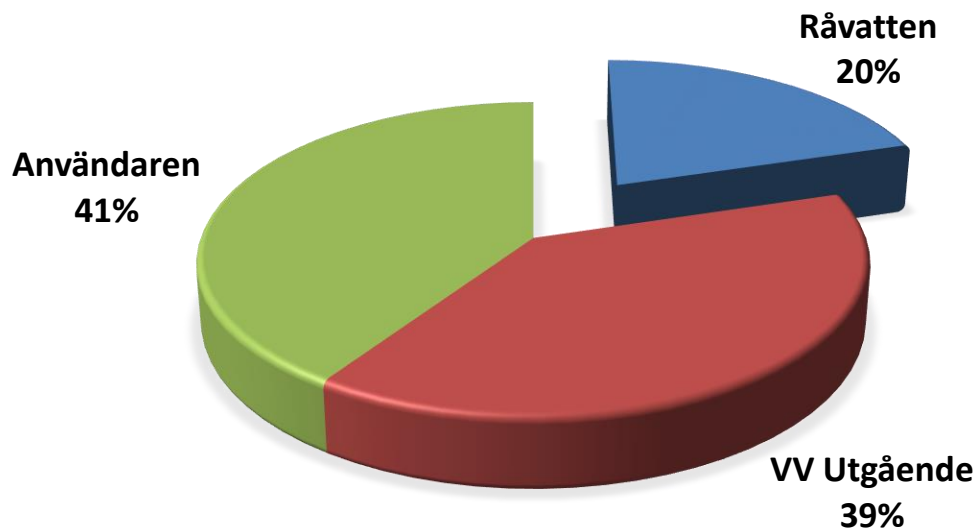
- Viktigt att känna råvattnets kvalitet och dess variation så att beredningsprocessen kan anpassas att ge ett dricksvatten med stabil och tillfredställande kvalitet.
- Undersökningsprogram ska ange de parametrar som ska undersökas, provtagningspunkter och provtagningsfrekvens.
- Undersökningar görs i brunnar, på vattenverken-utgående och på ledningsnätet.
- Mikrobiologiska och kemiska parametrar
- Alla avvikande värde utreds.

Kristianstads
kommun

Kontrollprogram- regelbunden undersökning

ANTAL PROV PER ÅR

Mikrobiologiska undersökningar

- Sjukdomsframkallande mikroorganismer-svårt att analysera.
- Undersökning omfattar istället indikatororganismer som tyder på att vatten kan ha blivit förorenat.
- Odlingsbara mikroorganismer-indikerar påverkan från vatten eller jord.
- Koliforma bakterier- indikerar oftast ytvattenpåverkan. Förekomst kan innebära ökad risk för vattenburen smitta.

Mikrobiologiska undersökningar

- Följande mikroorganismer indikerar på fekal påverkan från människor och djur. Förekomst kan innebära ökad risk för vattenburen smitta:
  - E-coli- en art av koliforma bakterier
  - Clostridium perfringens
  - Intestinala enterokocker

Mikrobiologiska undersökningar

- Svårt att ta trenden över mikrobiologiska vattenkvalitet i råvatten.
- Halter E-coli liksom totalantal koliforma bakterier har varit låga i inkommande råvatten.
- Ungefär 200 råvattenprov undersöktes mikrobiologiskt från 50 st borrhö under 2018-2020.
- Koliforma bakterier och E-coli påvisades enbart i ett prov.

Kemiska undersökningar Fluorid i råvatten

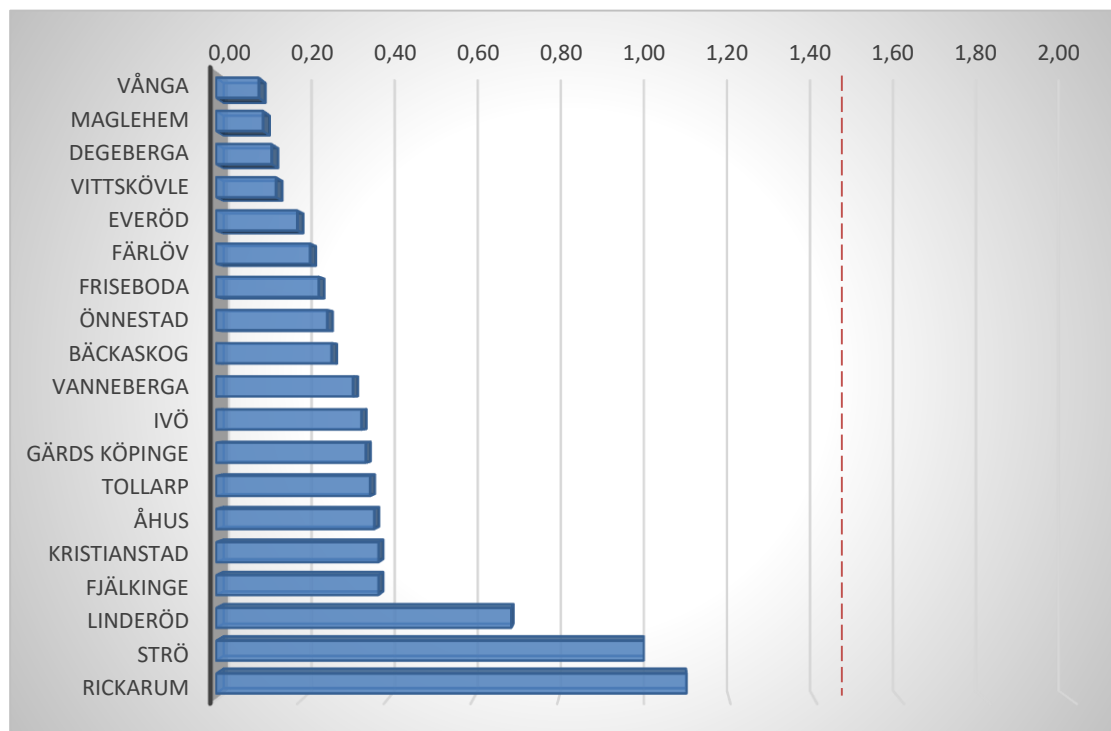
- Förekomst:
Naturligt i råvatten, framförallt i grundvatten
- Gränsvärden för otjänligt
1,5 mg/l F i dricksvatten hos användaren
- Effekter
*Måttliga halter av fluorid under gränsvärde har en positiv effekt på tandstatus.
Halter över gränsvärdet kan innebära ökad risk för tandemaljfläckar.*

Kristianstads
kommun

Fluorid (mg/l) i grundvatten Gränsvärden 1,5 mg/l

God kemisk status med avseende på fluorid i
Kristianstadsslätten

Kemiska undersökningar Klorid i råvatten

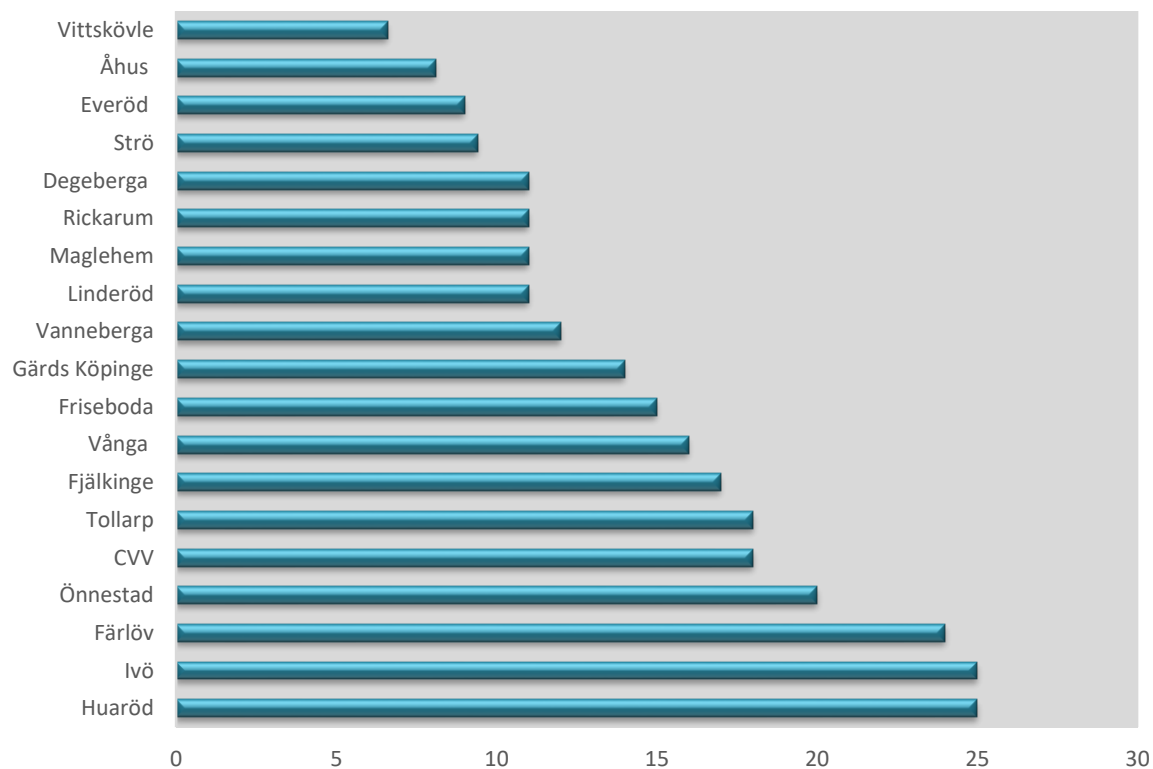
- Förekomst:
Naturligt i grundvatten i form av relik saltvatten eller som följd av påverkan från havsvatten. Vägsalt kan även förorena råvatten.
- Gränsvärden för tjänlig med anmärkning
100 mg/l Cl i dricksvatten hos användaren
- Effekter
Halter av klorid över gränsvärdet påskyndar korrosionsangrepp. Halter över 300 mg/l ge smak.

Kristianstads
kommun

Klorid (mg/l) i grundvatten Gränsvärden 100 mg/l

God kemisk status med avseende på klorid i
Kristianstadsslätten

Kalcium i grundvatten

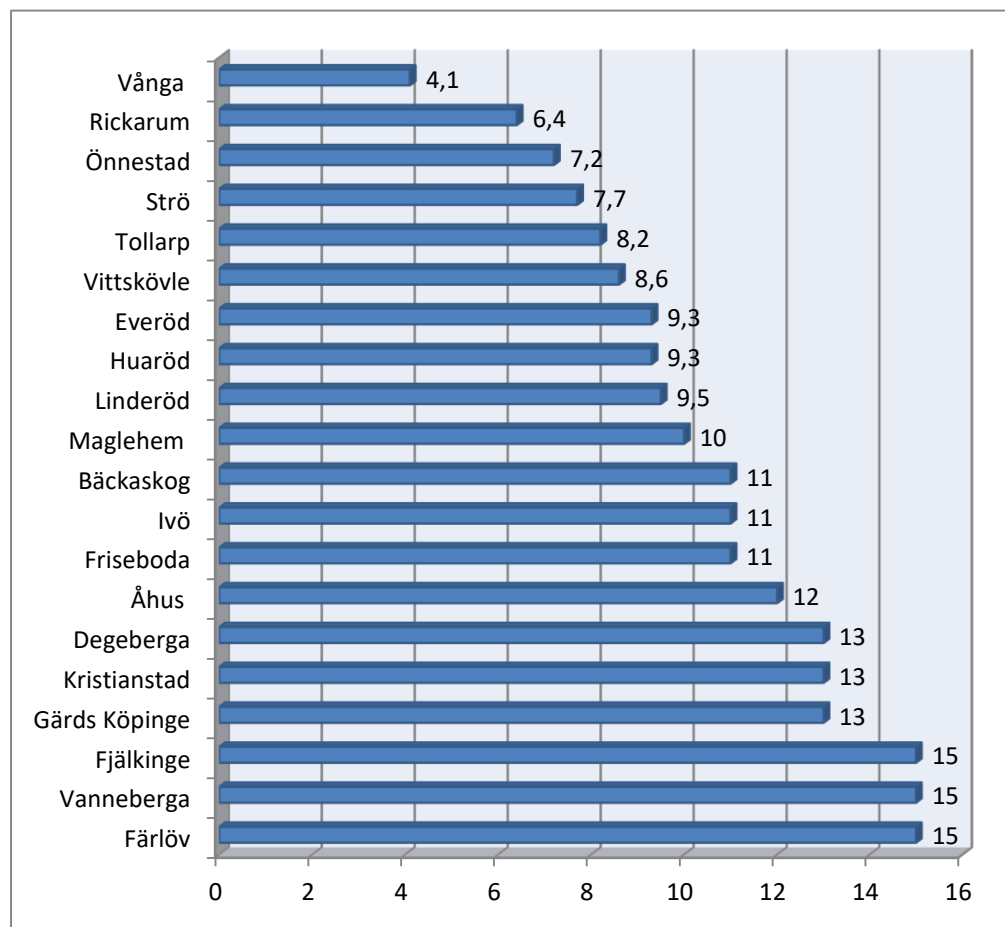
- Förekomst:
Naturligt i grundvatten.
- Gränsvärden för tjänligt med anmärkning
100 mg/l Ca i dricksvatten hos användaren
- Effekter
  - *Utfällningar i distributionsanläggning och fastighetsinstallationer.*
  - *Skador på textilier vid tvätt.*

Summan av kalcium och magnesiumjoner betecknas vatten hårdhet.

Kristianstads
kommun

Hårdhet (dH°) i grundvatten

Kemiska undersökningar

Nitrat i grundvatten

- Förekomst:
Grundvatten förorenats av organiska eller oorganiska gödselmedel eller av avlopp.
- Gränsvärden för dricksvatten hos användaren:
  - *20 mg/l NO₃ tjänligt med anmärkning*
  - *50 mg/l NO₃ otjänligt*
- Effekter
  - *Ökad risk för vattenburen smitta*
  - *Hälsorisk för halter över otjänlighetsgränsvärdet. Bör inte ges till barn under 1 år.*

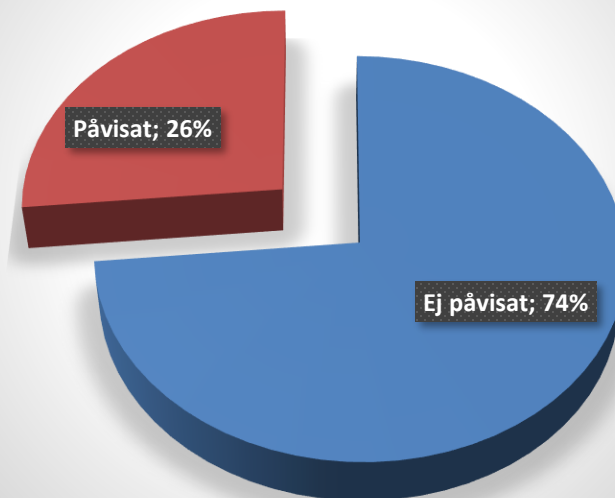

Kristianstads
kommun

Nitrat i grundvatten 2015-2020

*Nitrat detekteras i 18 brunnar av totalt 50.
Nitrathalter överstiger gränsvärde för tjänligt med
anmärkning i en brun.*

Andel brunnar med detekterad nitrat

Radioaktivitet- radon

- Förekomst:
Naturligt i grundvatten, främst från bergborrade brunnar.
Radon kan även finnas i höga halter i luften i vattenverket med radon i vattnet.
- Gränsvärden för otjänligt
>1000 Bq/l i dricksvatten hos användaren
- Effekter
  - *Radon kan vara hälsofarligt vid inandning när radon från vatten övergår till luften.*

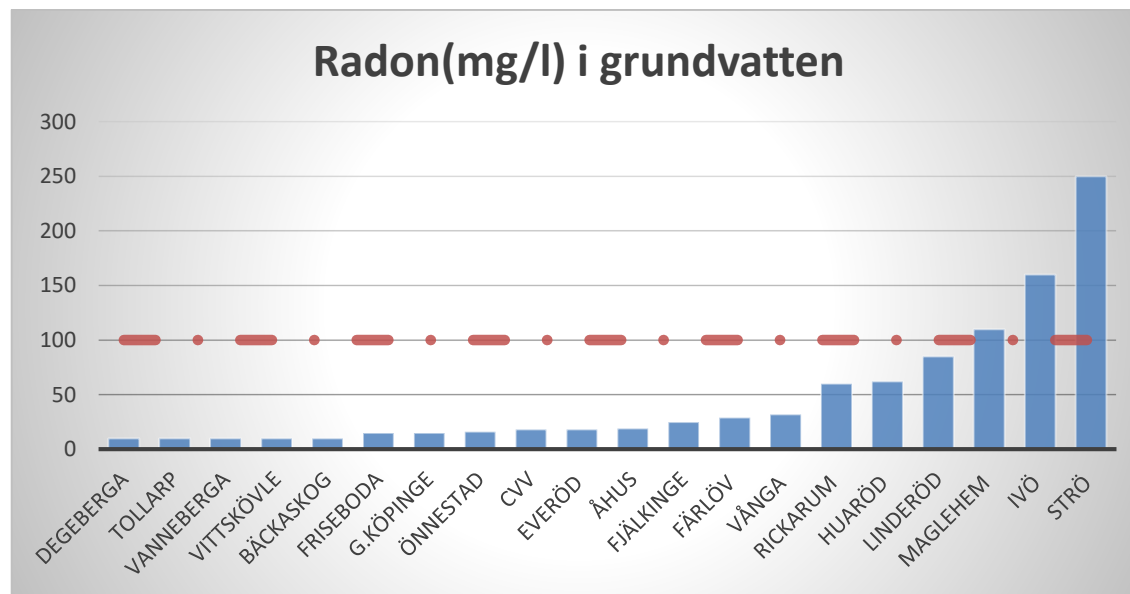

Kristianstads
kommun

Radon (mg/l) i grundvatten

Gränsvärden för tjänligt med anmärkning >100 Bq/l hos användaren

Radonhalt minskar i dricksvatten med mer än 50% efter luftningen i verket.

Bekämpningsmedel

- Förekomst:
Läckage från behandlad odling, åkermark, ogräsbekämpningsmedel eller oförsiktig hantering av medlen kan förorena råvattentäkter.
- Gränsvärden för otjänligt i dricksvatten hos användaren
  - 0,10 µg/l för varje enskilt *bekämpningsmedel* (0,030 µg/l skall tillämpas för *aldrin, dieldrin, heptaklor och heptaklor-epoxid*).
  - 0,50 µg/l för *summan av alla påvisade halterna*

Bekämpningsmedel- fortsättning

- Effekter:

Hälsomässiga risker varierar beroende på vilken substans det rör sig och dess toxiska egenskaper.

Aldrin, dieldrin, heptaklor och heptaklor-epoxid är speciellt giftiga – ett lägre gränsvärde tillämpas.

Kristianstads
kommun

Bekämpningsmedelsrester i grundvatten 2017 och tidigare

Bekämpningsmedel detekteras i 16 brunnar .

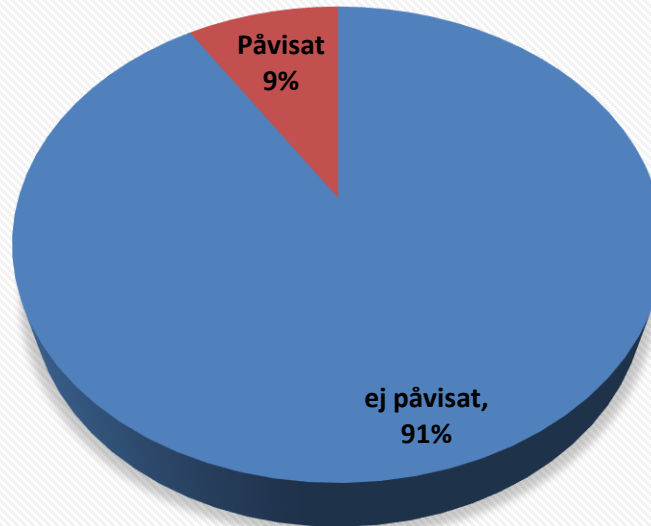

Kristianstads
kommun

Bekämpningsmedelsrester i grundvatten 2018-2020

*Bekämpningsmedel detekteras i 5 brunnar av totalt 50.
Halter i nivå med eller under gränsvärde för otjänligt.*

Andel brunnar med detekterat bekämpningsmedel

Bekämpningsmedel i grundvatten

Förekommande substanser i de senaste undersökningarna

- Antrazin- ogräsmedel- förbjuden 1989
- Antrazin-desetyl -nedbrytningsprodukt antrazin
- 2-6, diklorbenzamid (BAM) - nedbrytningsprodukt diklobenil- förbjuden 1990
- Kloridazon- ogräsmedel- förbjuden 2016
- Bentazon- ogräsmedel- tillåten substans
- Mekoprop- ogräsmedel- tillåten substans

PFAS i råvatten

- Poly- och perfluorerade alkylsubstanser är ett samlingsnamn för en stor grupp ämnen.
- PFAS tillförs kroppen även från andra källor än dricksvatten och ämnena ansamlas i kroppen under lång tid.
- Halterna av PFAS i dricksvatten bör vara så låga som möjligt.
- Om vattentäkt är, eller misstänkts vara, påverkad av PFAS bör halterna i dricksvattnet undersökas.

Undersökning av PFAS i råvatten

- Undersöka råvatten med avseende på 11 st lämpliga PFAS , enligt Livsmedelsverksrekommendation.
- Beräkna den totala halten PFAS i dricksvatten vid varje undersökningstillfälle som summan av alla fynd av PFAS (11 st).
- Jämför den totala PFAS-halten som uppmäts med åtgärdsgränsen 90 nanogram/liter.

Kristianstads
kommun

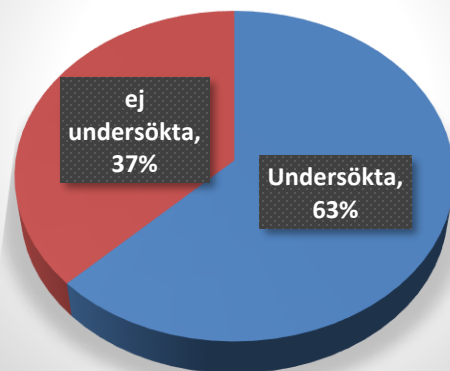
PFAS- undersökningar i råvatten

31 st. brunnar undersöktes med avseende på PFAS

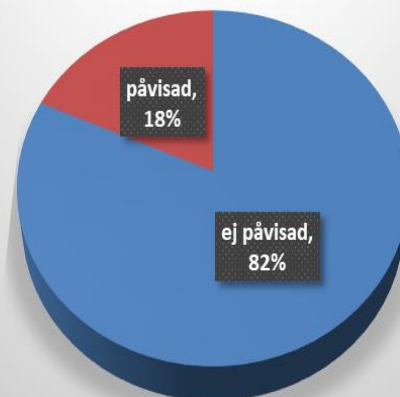
PFAS detekterades i 7 st. brunnar, varav två stängdes av för användning på grund av höga halter av PFAS.

Halter PFAS i de 5 st. brunnar där PFAS påvisades var långt från åtgärdsgränsen på 90 ng/l.

Andel undersökta brunnar med avseende på PFAS

Andel brunnar med detekterad PFAS

PFAS undersökningar i utgående vatten från vattenverk

- Dricksvattenprov på utgående vatten från 20 st vattenverk undersöktes med avseende på PFAS under maj 2021.
- Inga PFAS detekterades i de undersökta proven på utgående vatten.

Nya gränsvärden för PFAS i dricksvatten

- EU beslutade i december 2020 att införa följande gränsvärde för PFAS i ett nytt dricksvattendirektiv:
PFAS 20: 100 ng/l
PFAS total: 500 ng/.
- Direktivet införs i de nationella dricksvattenföreskrifterna senast den 12 januari 2023.
- Livsmedelsverkets målsättning är att införa ett nationellt gränsvärde för PFAS anpassat efter förhållanden i svenskt dricksvatten.

Framtida planer

- Bekämpningsmedel
Utökad undersökning- mer omfattande vattenprovspaket.
- PFAS
Utreda alla brunnar inom tre år.
Följa upp brunnar där PFAS detekterades, men halterna var låga.